

Festival ljudističke kreativnosti

Aleksandar Vvedenski, *Jelka kod Ivanovih*, ZKM

ALEKSANDAR VVEDENSKI
JELKA KOD IVANOVIH
ZAGREBAČKO KAZALIŠTE MLADIH
PRAIZVEDBA: 20. PROSINCA 2002.
REDATELJ: NEBOJŠA BOROJEVIĆ

Gledajući u ZKM-u predstavu *Jelka kod Ivanovih* prema tekstu Aleksandra Vvedenskog punu maštovitih scenskih dosjetki i zaigranosti prvo treba ukazati na osnovnu činjenicu: upravo je nevjerojatno koliko ludističke kreativnosti, energije i mašte posjeduje glavni pokretač ovog projekta, redatelj, dramaturg i glumac Nebojša Borojević. Baveći se u sisačkoj kazališnoj grupi "Daska" dvadesetak godina ruskom avangardom, formalno-pravno Nebojša

Aleksandar Vvedenski, *Jelka kod Ivanovih*, ZKM

Borojević je bez kazališne akademije i profesionalnog staža kazališni amater iz hobija i zapravo je fascinantno s kojom se lakoćom i superiornošću kreće scenom predvodeći glumce ZKM-a. A oni, Katarina Bistrović Darvaš, Urša Raukar, Doris Šarić Kukuljica, Ksenija Ugrina, Mirjana Rogina, Maro Martinović, Vili Matula i Tamara Obrovac znali su prepoznati ovaj kreativni motor "usuglašivača ideja" kako Borojević sam sebe naziva i krenuli su u avanturu koja se, kada se sve zbroji, ipak isplatila. Naravno, njihov uspjeh scenskog iskaza bio je promjenjiv: ženski dio ansambla, sportski rečeno, s dva razlike bio je bolji od muškog u kome Maro Martinović, Damir Borojević i Vili Matula nisu pokazali više od korektno glume. Ksenija Ugrina, dominirajući scenom svojom izražajnom energijom,

precizno kontrolirajući granice svog izraza, pokazala je svu superiornost iskusne glumice, Katarina Bistrović Darvaš svoj uobičajeni talent i zaigranost a Doris Šarić Kukuljica široki raspon komičnog u gradnji različitih crnohumornih likova. Veliki dio kreativnog posla obavili su scenograf Damir Borojević, kostimografkinja Doris Kristić, autorica glazbe Tamara Obrovac, kao i autorica videa Biljana Čakić-Veselić.

Kazališni "amateri" godinama sa žudnjom promatraju profesionalce kao svijet odraslih no primjer suradnje ZKM-a i Daske ne samo da ruši predodžbu o amaterima kao "nedorasloj braći" već govori i o p malo neprirodnoj vezi onih koji žive od kazališta i onih koji žive za kazalište jer sav taj novac, reflektori, scenografija, velika, pokretna pozornica i uzbiljena premijerna publika, spontanom ludizmu amatera, usuđujemo se reći, donekle odmažu. Možda je hrvatsko profesionalno glumište izgubilo nešto od nevinosti i posvećenosti poslu a možda amateri nemaju potrebu do kraja ovladati zanatom i tehničkim pomagalima no stvari kod nas stoje tako da kazališni profesionalci i amateri predstavljaju umnogome odvojene svjetove i u slučaju suradnje prvi se moraju podrediti drugima a ne obratno. By the way, da li bi Vvedenski i članovi grupe Oberiu završili u tamnicama KGB-a da su imali uredno socijalno i mirovinsko?

Tekst *Jelka kod Ivanovih* Aleksandra Vvedenskog, koji je zaista skončao u nekom od Staljinovih vlakova prema istoku, nudi vatromet zaumnog humora, finog ali mračnog cinizma i trpke komike na temu malograđanske atmosfere koja, u sjeni licemjerja, straha i društvenih ograda, obično za blagdana zasja punim sjajem. U njedrima različitih evropskih totalitarizama i moralnih učmalosti u dvadesetim godinama prošlog stoljeća razbuktao se opasan virus nazvan osjećaj apsurdna koji je ljude uvjeravao da je u vremenu moralnog beščašća, intelektualne dosade i političke prisile mašta opasnija od topova. U isto vrijeme zagušljiv i jednako tako leden obrazac tipične obitelji u kojoj ima puno reda ali nimalo ljubavi intrigira da se u predstavi koja o tome govori sve postavi na glavu,

Aleksandar Vvedenski, *Jelka kod Ivanovih*, ZKM

pa čak i principi konvencionalnog dramskog teksta. U atmosferi suštinske osujećenosti - a ruska avangarda je zasigurno poznaje - postoje samo dva izlaza: prema Sibiru (ili nekoj od njegovih verzija) ili prema kreativnoj slobodi. Jedno nipošto ne isključuje drugo: sjetimo se zatvorskih junaka iz romana Vitomila Zupana koji (socijalističke) kaznonice smatraju jedinim mjestom gdje se može ponašati slobodno. Ostaje na kraju onaj tamni talog što će očito nadživjeti sve torture, zatvore i političku prisilu, od kojeg su nam i danas umrljani prsti: mala sveta obitelj puna pedofilske topline, trenutaka nježnog bračnog silovanja i zaslužene sreće smjernih građana. Naravno da u takvoj idili, kao u slučaju sluškinje kod Ivanovih, svako malo netko izgubi kontrolu, pa - ako se površno prati crna kronika - obiteljski spomenari postaju uvijek nanovo

obogaćeni zadavljenima, zaklanima, nestalima, ludima. Možda je ovakav pogled na stvari puno više ruske avangardiste koštao glave od činjenice da se Staljinu iz političkih razloga dizala kosa na glavi na pomisao o Vvedenskom i drugovima.

Ipak, obiljem ludističkih detalja i poigravanjem riječima, situacijama, izražajnim sredstvima u rasponu od bajke, preko teatra apsurdna do mjuzikla i kompjuterskog performansa zagrebačka *Jelka kod Ivanovih* jest zapravo i samo hommage avangardnom kazalištu i slikovnica alternativnog kazališnog izraza a koprodukcija sisačke Daske i ZKM-a to je prisjećanje na avangardu postavila na pijedestal kao svetu vatru i muzejsku dragocjenost. I tu nastaje možda jedini problem ove predstave.

Ako se naime *Jelki kod Ivanovih* išta smije zamjeriti onda takva primjedba polazi od osjećaja da

ovoj predstavi nedostaje intelektualnog klupskog urotništva, marginalnih uvjeta izvedbe, razbarušene publike koja sjedi na podu i najvažnije od svega - jakog pokretačkog motiva izvan larpurlartističke zaigranosti; nepravde, zgrčnog humora koji zasijeca današnje laži ili uzleta k slobodi koja optužuje. Sudovi i danas slabo rade, sirotinje ima napretek, nasilja u obitelji koliko hoćeš, dok vlast pliva u limbu crne liste u političkim borbama i dalje postoje, a ranjenih i mrtvih (ne samo na Božić) ima više nego onih sretnih.

Mislimo da ova predstava nije do kraja odgovorila na pitanje što Vvedenski znači nama danas. Ovako *Jelka kod Ivanovih* ostat će zapamćena kao festival kreativnih detalja s onu stranu formalnog kazališta, trenutak inspiracije ZKM-ovog glumačkog ansambla, afirmacija jednog sjajnog teksta, jednog herojskog i tragičnog doba, te konačno jednog čovjeka, Nebojše Borojevića koji nas je na sve to podsjetio. ■

